

העמקת המודעות להיבטים הרגשיים, החברתיים והתפתחותיים בנושא השנתי "שורשי עמ"י": עמיד. מורשת. יזמות.

מסמך לנשות ואנשי שפ"י

נשות ואנשי שפ"י היקרים

הנושא השנתי של משרד החינוך בשנת הלימודים תשפ"ו 'שורשי עמ"י – עתיד. מורשת. יזמות' יתורגם במוסדות החינוך השונים לעשייה חינוכית משמעותית.

"בעולם משתנה ובמציאות מורכבת חשוב יותר מאי פעם להעמיק את תחושת השייכות, החיבור לזהות וליכולת להשפיע", **כנשות ואנשי שפ"י חשוב יהיה ללוות את העשייה ולהעשיר את הצוות בנקודות מבט רגשיות-חברתיות והתפתחותיות לגבי הנושא:**

1

מודעות להיבטים התפתחותיים

התפתחות תפיסת העבר והעתיד משתנה באופן משמעותי עם הגיל. ככל שהילדים גדלים, משתכללת יכולתם לחשיבה מופשטת, לפרספקטיבה היסטורית ותכנון לעתיד. מתוך כך חשוב להתאים את העיסוק בנושאים שורשים, עתיד, מורשת ויזמות לשלבי הגיל השונים.

להרחבה

2

רגישות לקהילה ול"מעגלי פגיעות"

ההזמנה להתחבר למורשת מזמנת עיסוק בסיפורים משפחתיים וקהילתיים. חשוב להיות מודעים לתלמידים ולצוות ממעגלי פגיעות שהם ומשפחתם מתמודדים עם אובדן, שכול או אי ודאות. מתוך כך יש להתאים את הפעילויות ל"מעגלי הפגיעות" בכיתה או בגן, תוך שיח ושיתוף תואמי גיל עם התלמידים והוריהם.

להרחבה

3

מורשת: חיזוק החוסן הקהילתי

בכוחו של שיח חברתי בנושא חיבור אישי, משפחתי וקהילתי למעגלי השייכות לחזק תחושת שייכות וחוסן אישי וקהילתי. מתוך כך חשוב שהשיח יהיה מגוון ופתוח וייתן מקום לכולם: לתלמידים וצוות מכל המשפחות, הדתות, החברות ללא קשר למגדר או למוצא, כמו גם לתלמידים וצוות שמתמודדים עם יחודיות גופנית, רפואית או אחרת. שיח שיעודד את התלמידים לחפש את הדומה, המחבר והמחזק אותם כפרטים וכקבוצה.

להרחבה

4

עתיד: עידוד לחשיבה מתפתחת

שיח שנותר תוקף להתמודדות בהווה לצד הכוונה ליצירת תמונת עתיד, יכול לסייע בטיפוח תבנית "חשיבה מתפתחת" (דווק, 2005) בקרב התלמידים. חשיבה מתפתחת מעניקה לאדם כוחות להתמודדות עם התנסויות יומיומיות, אי הצלחות ואי ודאות, כמו גם עם התנסויות שדורשות אורך רוח והתמדה. בבסיסה נצבת האמונה שתמיד יש סיכוי לשינוי: סיכוי להבין את שלא הבנו או להצליח במקום בו נכשלנו. מתוך כך בחיבור בין המורשת לעתיד, נבקש להעביר מסר של פתיחות ואמונה ביכולת האישית והקהילתית להשתנות, לצמוח ולהתפתח.

להרחבה

5

יזמות: מיומנויות רגשיות-חברתיות לעידוד מעורבות חברתית פעילה

יזמות צומחת באופן טבעי באקלים חינוכי של מעורבות, אכפתיות ותנועה משותפת למען טובת הכלל. בכוחה של למידה רגשית-חברתית לעודד את התלמידים כפרטים וכקהילה לתהליכים של נקיטת יוזמות למען קידום טוב משותף. מתוך כך חשוב שהלמידה הרגשית חברתית תהיה חלק משיח חינוכי שמתעניין במטרות החברתיות של התלמידים (כפרטים וכקבוצה חברתית) ובדרכים להשגתן. שיח שמעביר לתלמידים ולקהילה מסר של אמונה במסוגלות שלהם להשפיע ולחולל שינוי.

להרחבה

היבטים התפתחותיים בתפיסת העבר והעתיד | ד"ר דניאלה פלד

תפיסת העבר והעתיד משתנה באופן משמעותי עם הגיל. ככל שהילד גדל, משתכללת יכולתו לחשיבה מופשטת, לפרספקטיבה היסטורית ותכנון לעתיד. מתוך כך חשוב להתאים את השיח בנושאי שורשי עמ"י (עתיד, מורשת ויזמות) לשלבי הגיל השונים.

הגיל הרך (גילים 3-6): ההווה החי, ניצני העבר וניצני עתיד

בגיל הרך, חיים הפעוטות בעיקר **בהווה המוחשי והמידי**. תפיסת הזמן שלהם לינארית ונעוצה לרוב בחוויה האישית. מושגי הזמן "לפני" או "אחרי" קשורים בדרך כלל לאירועים בחייהם ("לפני הגן", "אחרי שאמא תחזור"), והעתיד הוא קצר טווח וקונקרטי ("מחר סבא יבוא אלינו").

בפעילויות חינוכיות, רגשיות וחברתיות עם הילדים שעוסקות ב"**מורשת**" המשפחתית חשוב להתמקד ב"לפני" הקרוב והמוכר, למשל נספר אנו ונזמין גם את ההורים לספר לילדים סיפורים משפחתיים קצרים מאוד על "כשאתם הייתם קטנים" או "כשסבא וסבתא היו ילדים" – סיפורים שילוו בתמונות, חוויות מוחשיות או פריטים שקל לפעוטות להתחבר אליהם.

בשיח על אודות מסורות ומנהגים מומלץ להדגיש את ההיבטים החושיים והחוויתיים של המסורות, למשל "למה סבתא אופה את העוגיות הטעימות שלה, כי אלו העוגיות שהיא אהבה לאכול כשהייתה ילדה קטנה. מומלץ להראות חפצים ישנים (טלפון חוגה, מצלמת פילם) ולהסביר למה שימשו בעבר.

בפעילויות חינוכיות, רגשיות וחברתיות עם הילדים שעוסקות ב"**עתיד**" ההתייחסות תהיה לרוב לתכנון קצר טווח וקונקרטי, כגון "מה נעשה היום כשנשוב מהחצר, איזה סיפור אספר לכם היום במפגש". בנוסף נזמין את הילדים לשיח על אודות חלומות ומשאלות לב, כגון "מה תרצה לעשות כשתהיה גדול? איזו מתנה תרצי לקבל? לאן תרצו שנסע לטייל?"

גיל החביון (גילים 7-12): התרחבות הפרספקטיבה והבנת סיבתיות

בגיל החביון, הילדים מתחילים לפתח **חשיבה קונקרטית-אופרטיבית**. הם מבינים סדר כרונולוגי טוב יותר ויכולים להתייחס לאירועים רחוקים יותר בעבר. העתיד עדיין ממוקד באירועים אישיים קרובים כגון חגיגת בר מצווה או יציאה לחופשה, אך גם מתחילים לחשוב על השכלה עתידית או תחביבים. באופן הדרגתי מתפתחת ההבנה לגבי **קשרים של סיבה ותוצאה**.

בפעילויות חינוכיות, רגשיות וחברתיות עם הילדים שעוסקות ב"**מורשת**" המשפחתית והכללית אפשר להתמקד גם בסיפורים היסטוריים מורכבים יותר, להציג סיפורים היסטוריים מהעבר הרחוק יותר תוך הדגשת דמויות מרכזיות, אירועים דרמטיים, מסרים ותובנות. בשיח על אודות אותם סיפורי עבר אפשר לשאול שאלות סיבה כגון "מעניין מדוע הדברים קרו כפי שקרו".

כדי למקם אירועים ולעזור לתלמידים להבין את רצף ההתרחשויות מומלץ להשתמש בצירים כרונולוגיים וליצור מעין מפות זמן וציר זמן. חשוב לעזור לתלמידים ליצור עבור עצמם חיבורים אישיים-משפחתיים מתוך הסיפורים המשפחתיים שלהם. חיבורים כגון איך סבא וסבתא הכירו? האם ומתי בחרו לעלות לארץ? היכן הוריהם גדלו? איזה סיפור משפחתי מעניין יש לכם על העבר? וכדומה

בשיחות על מורשת קהילתית וחברתית אפשר לדון על אירועים מכוננים של הקהילה או המדינה תוך הדגשת ערכים חברתיים, מאפיינים קהילתיים ועידוד לזיהוי הטוב המשותף.

בפעילויות חינוכיות, רגשיות וחברתיות עם הילדים שעוסקות ב"**עתיד**" מומלץ להתייחס לטווח הזמן הבינוני ובתכנון לטווח הבינוני, כגון "איך נתכונן לחטיבת הביניים?" "מה נרצה ללמוד בשנה הבאה?" וכן לזמן שיח שעוסק באפשרויות בחירה ובניסיון להשפיע על אירועים ברמה האישית. אפשר ואף כדאי ליצור חיבור בין בחירות בהווה לבין העתיד, כגון אם נתאמן עכשיו, נהיה טובים יותר במשחק בעתיד", ראשית שיח על ביסוס הקשר בין מיומנויות והרגלים כמעצבים גם את ההתנהלות העתידית. ומתוך כך שיח על אודות השפעה וניצני חשיבה על תפקיד אישי ותרומה, "מה הייתי רוצה לשנות בעולם כשאגדל?"

גיל ההתבגרות (גיל 13 ועד תום לימודיהם במערכת החינוך): חשיבה מופשטת, ביקורתית ואחריות חברתית

מתבגרים מפתחים יכולת **חשיבה מופשטת, ביקורתית ורפלקטיבית**. הם מסוגלים לראות אירועים היסטוריים בהקשר רחב, להבין מורכבויות, לנתח מגמות, ולשאול שאלות "למה ומדוע" עמוקות יותר. העתיד הופך למרחב של אפשרויות, עם דגש על בחירת קריירה, לימודים גבוהים, ויצירת זהות עצמית. במקביל לחקר האישי המתבגרים מפתחים גם תודעה חברתית ורצון להשפיע.

השיח עם המתבגרים צריך לאפשר דיון ביקורתי ומורכב המציג מגוון פרספקטיבות ונקודות מבט, דיון שמתקיים בשיח מכבד ומוגן.

בפעילויות חינוכיות, רגשיות וחברתיות עם המתבגרים שעוסקות ב"**מורשת**" אפשר להזמין אותם לזהות השלכות ארוכות טווח של אירועים. אפשר להעלות סוגיות כגון "איך החלטות או אירועים מהעבר הרחוק ממשיכים לעצב את ההווה שלנו?" ואפשר לנתח אירועים היסטוריים ודמויות מורכבות, כולל דילמות ונקודות מבט שונות.

נושא הזהות מעסיק מאוד מתבגרים. חשוב לאפשר להם לחקור את הקשר בין המורשת המשפחתית/התרבותית/הלאומית שלהם לבין הזהות האישית שלהם. מה מתוך המורשת אקח איתי הלאה ומה אני ארצה לשנות, לפתח? תוך הדגשת ההקשר (קונטקסט) כחלק מפיתוח זהות. חשוב להרחיב את היריעה וההתבוננות במורשת למורשת אנושית גלובלית – רעיונות, תנועות, תפיסות ששינו את העולם.

בפעילויות חינוכיות, רגשיות וחברתיות עם המתבגרים שעוסקות ב"**עתיד**" אפשר לזמן התבוננות קדימה והתייחסות לעתיד בהיבטים של קריירה, אפשרויות עתידיות, נטיות לב, משאלות אישיות וחברתיות, בחירת מקצוע, לימודים, שירות צבאי/אזרחי/לאומי.

מתוך השיח חשוב לעודד יצירת חיבורים חברתיים ולהדגיש את נושא האחריות החברתית והאזרחית **כחלק מהזהות האישית ומהתוכניות**. "איך אני יכול לתרום לחברה?" "איך אני רוצה שהעולם ייראה כשאהיה מבוגר?" מהו 'הטוב המשותף' שאני רוצה לקדם עם חברי ומשפחתי?". חשוב לעזור למתבגרים לגבש חזון אישי וכללי שעוסק גם בשאלה כיצד הם רואים את תרומתם לעתיד החברה והעולם. וכמובן שיש לתת מקום להתמודדות עם אי-ודאות, לשוחח על המציאות שמשתנה תדיר ועל חשיבות היכולת לגלות גמישות והסתגלות מתוך למידה מתמדת.

מהו מיפוי מעגלי פגיעות?

מיפוי ההשלכות האפשריות של אירוע חירום על חברי המוסד החינוכי, לשם יצירת תמונת מצב רחבה של מידת הפגיעות (Triage) בה מצויים תלמידים וצוות, וכדי לתכנן באופן יעיל את הגשת העזרה למי שהמיפוי מאתר כמצוי בסיכון.

לאור ממצאי מיפוי מעגלי הפגיעות יש לתכנן את מהלכי הסיוע והתמיכה, ולהתאים אותם למי שעלה במיפוי. מיפוי הפגיעות מתבצע בשלושה טווחי זמן:

לפני האירוע

יצירת בסיס נתונים של תלמידים וצוות, שמפרט צרכים אישיים שידרשו מענה מותאם בזמן אירוע חירום:

- רגישות: צרכים רפואיים, צרכים מיוחדים (לקויות, מגבלות, בעיות רגשיות או התנהגותיות).
- מאפייני רקע: חשיפה קודמת למצבי חיים מאתגרים, אובדן, משפחה במשבר (עולים, מחלות ואשפוזים במשפחה, שינויים משמעותיים).

בעת האירוע

- מיפוי מתעדכן של מעגלי הפגיעות, לשם איתור תלמידים וצוות שמצויים בסיכון מידי לפגיעות:
- בשל מידת החשיפה לאירוע הנוכחי.
 - לאור רגישות קיימת או מאפייני רקע.

לאחר האירועים

מיפוי המשכי של מעגלי הפגיעות בטווחים הקצר והארוך, ברמת הפרט וברמת הקבוצה, בהתאם להתפתחויות ולצרכים העולים מהשטח ועדכון בסיס הנתונים הקיים.

יש למפות את מעגלי הפגיעות תוך התייחסות לארבעה צירים

פיזיו-גיאוגרפי

קרבה לאירוע, נפגעים ישירים ועדים

חברתי-פסיכולוגי

קרבה לנפגע: משפחה, חברים, עמיתים לעבודה, עמיתים לספורט

אירוע חירום

תגובות אישיות

ביטוי סימפטומים של מצוקה, לאור האירוע ובהשפעתו, ללא סיבה נוספת נראית לעין

אוכלוסיות בסיכון

רגישויות ייחודיות ופרופיל אישי: אבדן, מחלה, משבר משפחתי, קשיים רגשיים, קשיים חברתיים ועוד.

שאלות שמסייעות במיפוי מעגלי הפגיעות

1. מי הם התלמידים, אנשי הצוות וחברי הקהילה שנפגעו באופן ישיר מהאירוע?
2. כלפי מי מהם יש לנו מחויבות ישירה וכלפי מי מחויבות עקיפה?
3. לגבי דמויות שנפגעו נשאל:
 - האם יש לנפגע אחים או בני משפחה נוספים במוסד החינוכי שלנו?
 - מי הם החברים הקרובים של הנפגע בכיתה ובכיתות אחרות?
 - אילו דמויות במוסד החינוכי היו קרובות אליו במיוחד?
 - האם ידועה פגיעות מיוחדת של חבריו, בני משפחתו או תלמידים שקשורים אליו?
 - מי מבין דמויות אלה עלול לחוות קושי מיוחד?

שאלות שמסייעות במיפוי מעגלי תמיכה

- איזה עורך משפחתי מידי עומד לצד הנפגע?
- אילו גורמים במשפחה המורחבת יכולים לסייע לנפגע ולמשפחתו בהתמודדותם?
- אילו מעגלי תמיכה חברתיים יכולים לסייע לנפגע ולמשפחתו בהתמודדותם?
- אילו גורמים בצוות החינוכי קרובים במיוחד לנפגע או למשפחתו?
- האם הנפגע או משפחתו נמצאים בקשר מתמשך עם גורם טיפולי?
- האם קיים מערך תמיכה זמין ממקום העבודה של בני משפחתו של הנפגע?
- אילו מנגנוני תמיכה מקומיים ולאומיים עומדים לרשותנו באירוע הנוכחי?

"הכרה בשורשי הזהות האישית והחברתית בזיקה להיסטוריה, למסורת, לסיפורי משפחה ולערכים"

חקירת המורשת המשפחתית, הקהילתית והלאומית יכולה להשפיע על האופן בו הפרט מספר את הסיפור שלו. החיבור לשורשים הוא מעין "רשומון"; הסיפור ההיסטורי שכל אדם, משפחה או קהילה בוחרים לספר בדרכם ובסגנונם כנקודת מבט ייחודית שמאפשרת להם לחוש שייכות, הזדהות, גאווה. בתוך כך, יכולים התלמידים לנוע ולספר את הסיפור האישי שלהם בתוך או לצד הסיפור המשפחתי.

את השיח בנושא זהות אישית וחברתית אפשר לדמות להתבוננות במראה. האדם שמתבונן במראה צריך לראות בה את ההשתקפות שלו, למצוא בה את עצמו. מתוך כך, כאשר מזמינים ילדים ובני נוער לשיח זהות חברתי, השיח צריך להנכיח את כולם ולהכיר בהם, בכולם – בתלמידים ובצוות שמתמודדים עם שונות גופנית או רפואית, בתלמידים ובצוות מכל המשפחות, הדתות, החברות ללא קשר למגדר או למוצא.

במהלך השיח בנושא המורשת והזהות חשוב לעודד את התלמידים לחפש את הדומה, המחבר, המקביל ביניהם לבין חבריהם ולחשוב יחד עמם על פעולות שבכוחם לנקוט כדי לתרגם את השכנות והשותפות ל"טוב המשותף".

ההזמנה החינוכית להכיר בהשפעת השורשים המשפחתיים, החברתיים והמסורתיים על הזהות האישית, היא קודם כל **הזמנה ליצירת המשכיות**. בתקופות בהן ההווה מאופיין במידה של אי ודאות וערעור יש ערך בחיזוק החיבור לשורשים כמו גם ביצירת תמונת עתיד.

חקירת השורשים מאפשרת לאדם להתחקות אחר קבוצות השייכות שלו ולזהות בהן היבטים שעוזרים לו לענות על שאלות בהן הוא מתלבט ובעיקר מזכירים לו שהוא אינו לבד. בכוחו של שיח חברתי שמעודד חיבורים אישיים, משפחתיים וקהילתיים למעגלי השייכות לחזק תחושת שייכות ולתרום לחוסן האישי והקהילתי.

כאמור, בחיבור לנושאי המורשת חשוב לגלות מודעות ורגישות לתלמידים וצוות ממעגלי פגיעות ראשוניים שהם ומשפחתם מתמודדים עם אובדן, שכול או אי ודאות. מתוך כך יש להתאים את הפעילויות ל"מעגלי הפגיעות" בכיתה או בגן, תוך שיח עם אותם תלמידים ועם הוריהם.

שיח בנושא שייכות, זהות וזיקה צפוי לעורר מנעד רגשי שיש להיות מודעים אליו. יש לאפשר שיח מגוון ופתוח שייתן מקום הן לחיבורים שמחזקים תחושת ביטחון והן לספקות או לסימני שאלה. חשוב שהשיח יהיה אמפתי, מכבד ולא שיפוטי. חשוב לקבל את דברי התלמידים בהקשבה אכפתית, לתת תוקף לתחושות ולמחשבות שישתפו ולהביע הבנה לדבריהם. על מנת שהשיח יהיה מוגן חשוב לומר לתלמידים ולצוות שלא חייבים לעסוק בכל השאלות ושמותר לשמור על מרחק ביטחון רגשי.

"ועמקו שורשיך בך"

רחל

"עיצוב חזון אישי וישראלי על כל גווניו, טיפוח אחריות ותקווה לעתיד טוב יותר"

אוריינטצית עתיד זהו מושג רחב הכולל בתוכו מכלול מחשבות, ערכים, רגשות וחששות של בני האדם שבאמצעותם הם מציירים תמונה סובייקטיבית אודות העתיד הקרוב או הרחוק.

Mahajna & Segine, 2003; 2004

בכוחה של חשיבת עתיד לחזק מוטיבציה, לחזק תחושת משמעות ותוחלת ואף להפיח באדם השראה לקראת יציאה לפעולה. לעצם היכולת להביע משאלה ולחלום יש ערך גם עת העתיד לוט בערפל ויש ספק וחשש.

ההזמנה להתבוננות קדימה מעוררת התרגשות והתחדשות אך עלולה להציף גם חרדות ודאגות. האדם או הקבוצה שמביטים יחד קדימה לעתיד לבוא מחזיקים פעמים רבות את המתח בין תמונת העתיד, לבין החשש שזו תתבדה או החשש שמא הם עצמם לא יצליחו לממש אותה. לכן, חשוב שהשיח החזוני לא יערער את הקיים ויאפשר חיבור לוודאי ולמוכר, לצד העברת מסר של לגיטימציה לשאול שאלות ולהעלות ספקות, ולצד האפשרות לנוע בין ה"וודאי" לבין הספק" ועידוד למציאת דרכים חדשות ויעדים חדשים.

כאמור, בהזמנה להביט קדימה ולהתאמן על יצירת תמונת עתיד יש לקחת בחשבון היבטים התפתחותיים ורגשיים, לפיכך חשוב שהשיח יתנהל כל העת בהתאמה גלית.

ההזמנה החינוכית להרחיק מבט קדימה, לדמיין "תמונת עתיד" רצויה ולחשוב על ההזדמנויות שהעתיד טומן בחובו, היא קודם כל **הזמנה לתקווה**. "חשיבת עתיד" – מאפשרת לאדם לדמיין סיכוי, שינוי או הישג.

בספרה, "כוחה של נחישות" הפסיכולוגית קרול דווק מבחינה בין תבנית "חשיבה מתפתחת" ל"מקובעת". תבנית חשיבה מתפתחת היא מעין מיומנות רגשית שמעניקה לאדם חוסן וכוחות להתמודדות עם התנסויות יומיומיות, אי הצלחות ואי ודאות, כמו גם עם התנסויות מתמשכות שדורשות אורך רוח והתמדה. בבסיס ה"חשיבה מתפתחת" נצבת אמונה שתמיד יש סיכוי לשינוי: סיכוי למצוא את שחיפשנו, סיכוי להבין את שלא הבנו וסיכוי להצליח במקום בו נכשלנו.

בעלי תבנית חשיבה מתפתחת רואים בכישלונות גורם המעורר את המוטיבציה שלהם. לדידם, כישלונות הם חוויות מלמדות המעירות אותם מתרדמתם.

קרול דווק, 2005

תבנית חשיבת מתפתחת מאפשרת לאדם ולקהילה להחזיק חשיבת עתיד ואף לצייר לעצמם תמונת עתיד, שנשענת על האמונה בכוחם התמידי להשתנות, להתפתח, להבין ולהצליח, גם כשהדרך רצופת אתגרים.

חשיבת עתיד יונקת מהעבר, מתרחשת בהווה ומחזקת את ההבנה שהמציאות מאופיינת בשינוי תמידי. לפי תפיסה זו האדם מצוי בתנועה מתמדת לקראת התפתחות וצמיחה. בחיבור בין המורשת לעתיד, נבקש לעזור לתלמידים לזהות שהאדם הוא חלק מהתנועה ומההתפתחות שלו עצמו, ואף של הקהילה אליה הוא שייך. מחד גיסא נדגיש את היציבות והעוגנים שידיעת המורשת, השייכות והזהות מעניקה לפרט, ומאידך גיסא, נעביר מסר של פתיחות ואמונה ביכולת האנושית להשתנות, לצמוח ולהתפתח.

"שורשים ונפיים"

אמנון שמוש

"חיבור בין יזמות לבין מסורת, סולידריות, דיאלוג בין-דורי וחיים משותפים אשר נועד לשרת את 'הטוב המשותף'"

במסגרת היזמות הצוות החינוכי מעודד את התלמידים להציב מטרות מקומיות ולנקוט בפעולות מקומיות כדי לקדם נושא מקומי. פעמים רבות הפעולות המשותפת והיזמות החברתית יכולות להיות מכוונות לקידום משימות רחבות טווח וגלובליות שהן מעבר ל"כאן ועכשיו" הכיתתי – נושאים אזרחיים, עולמיים, אנושיים שמזמנים לתלמידים סיבה לפעול יחד. יוזמות חברתיות רחבות, ששמות דגש על היחד והביחד בבחינת "הטוב המשותף" – הוא הטוב עם השותף"; יוזמות שמעודדות פעילות אישית ומשותפת, מחזקות מסוגלות וחוללות, מונעות מתחושת משמעות ומתורגמות ליזמות משפיעה ומחוללת שינוי.

בשיח החינוכי לעידוד יזמות ומעורבות חשוב שכל תלמיד ישאל את עצמו מה אני רוצה, יכול ומוכן לתרום ולעשות ברמה האישית, החברתית והקהילתית למען הסובבים אותי? מה הרווח האישי שאני מזהה ביזמות ובפעולה, ומה הרווח החברתי שאני וחברי לכיתה מזהים בה?

כבסיס האקלים התומך ביוזמות לקידום "הטוב המשותף" נטפח אווירה של אכפתיות, אמפתיה, נתינה ונדיבות. יחד עמן יש לתת מקום ותוקף גם לרגשות מעורבים כגון רגשות קיפוח, אי צדק וחוסר רצון לעזור.

עידוד יזמות יאפשר לילדים ולבני הנוער להיות בהווה בתנועה שבין החיבור לעבר, לבין הסקרנות לגבי העתיד והמשאלה להשפיע עליו.

ההזמנה החינוכית לעשות מעשה, לנקוט יוזמה ולנסות להשפיע על החיים המשותפים לקראת יצירת "הטוב המשותף", היא קודם כל **הזמנה לזהות מסוגלות**. שיח חינוכי שמתעניין במטרות החברתיות של התלמידים ובדרכים להשגתן, מעביר להם מסר של אמונה במסוגלות שלהם ובחוללות האישית והקהילתית שלהם ותומך בפיתוח תחושת משמעות.

שיח בנושא דיאלוג, סולידריות וחיים משותפים הוא קודם כל שיח מקומי, נוגע ואותנטי. שיח שמתחיל בין האדם לבין עצמו וממשיך בין חברי הכיתה לבין עצמם. שיח קרוב שמתעניין באדם כאדם ובכיתה ככיתה. שיח שמתייחס ל"יחד" כהנחת עבודה ומטפח אותו כמשאב שלומות וחוסן אישי וקהילתי.

בכוחם של הייחוס הקבוצתי וה"יחד" שנוצר מעצם החיים המשותפים במסגרת החינוכית לעודד **אחריות אישית וחברתית** (יחס מכבד, אכפתיות, הצעת עזרה) ולקדם תחושת **ביטחון אישי וקהילתי** (תחושת שייכות, בקשת עזרה).

בתוך מרחב השייכות אפשר להצמיח אקלים של מעורבות חברתית, סולידריות, אכפתיות ותנועה משותפת למען טובת הכלל.

תחושת השייכות החברתית יכולה לשמש כבסיס ליוזמה משותפת למען מטרות משותפות. יוזמה ופעולות להשגתה, שמתאפשרות מתוך החבירה יחד ושיתוף הפעולה למען "הטוב המשותף", גם במצבים בהם יש חילוקי דעות או שונות בעמדות.

"יום אחד אולי אפרוש כנפיים"

רחל שפירא